

Innspill til annen gangs høring av regional plan for senterstruktur og handel, med handlingsprogram

Sammendrag og vurderinger

Høringsperioden 21. februar til 31. mai 2024

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
Agder Samfunnsutvikling (Arne Sauar)	Viser til utfordrende utvikling ved at levealderen for menn er kortere i Arendal enn lenger vest i Agder, og at det har med synkende utdanningsnivå å gjøre. Oppfordrer fylkeskommunen til å tenke helhetlig i sitt arbeid for utvikling av Agder.	Innspillet anses for å være ivaretatt, siden planen har som mål å utvikle by-, kommune- og lokalsentre i hele Agder.
Agderbyen Eiendomsutvikling AS	<ul style="list-style-type: none">• Mener at logistikkbedrifter, som i tillegg selger plasskrevende varer til konsumenter, bør få etablere seg i Agder Næringspark ved Kjerlingland-krysset i Lillesand kommune, og i tilsvarende logistikkparker som ligger i trafikknutepunkt langs hovedfartsåren.• Planen bør skille mellom varer for daglig/ukentlig behov som plasseres i sentrum, mens varer for sporadisk behov kan plasseres i næringsparker.• Planen bør skille mellom store varer og små varer solgt i store varehus.	<ul style="list-style-type: none">• Siden planen ikke omhandler rene logistikkbedrifter, legger den ingen begrensninger på etablering av slike på Kjerlingland. Den legger heller ingen begrensninger på bedrifter som i tillegg driver med grossistvirksomhet. Å åpne opp for «logistikkbedrifter» som også selger til konsumenter, blir derimot problematisk og vil kunne komme i konflikt med planens målsetninger. Med en gang det åpnes for handel til sluttforbrukere (som per definisjon er detaljhandel) kan det på lengre sikt føre til en utvikling som går på bekostning av Lillesand sentrum eller andre sentre i regionen.• På grunn av bransjeglidning er det i praksis ikke mulig å skille mellom virksomheter som selger varer for daglig/ukentlig behov og virksomheter som selger varer for sporadisk behov. Plan- og bygningsloven gir heller ikke mulighet til dette. Det

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
		<p>er heller ikke mulig å styre at det kun kan etableres handel med plasskrevende varer i et område. Det finnes i realiteten ingen detaljhandelsvirksomheter som utelukkende selger plasskrevende varer. Når en først tillater etablering av handel i et område, er det på lengre sikt ikke mulig å sikre at det kun vil selges plasskrevende varer der, eller varer for kun sporadisk behov. Ifølge regjeringens reguleringsplanveileder er det ikke tillatt med bestemmelser i en reguleringsplan, som sier at det kun er tillatt med handel med plasskrevende varer eller med spesielle typer varegrupper i et område. Med bakgrunn i dette vurderer fylkeskommunen at det ikke vil fungere å definere områder for den type bedrifter som innsenderen ser for seg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siden det ikke kan utelukkes at det vil kunne etableres handelsvirksomhet på Kjerlingland som vil kunne svekke attraktiviteten til Lillesand sentrum som handelssted, mener fylkeskommunen at Agder Næringspark på Kjerlingland ikke bør tas inn som handelsområde i den regionale planen. Etablering av handel langs europavei vil generelt stride mot det såkalte ABC-prinsippet om «rett virksomhet på rett plass». I tillegg er området per i dag ikke regulert til handel. Ny regional plan for senterstruktur og handel åpner opp for at Sørlandsparken Øst i Lillesand kommune kan videreutvikles som regionalt handelsområde. Området er allerede opparbeidet, og der vil det være mulig å etablere handel med

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
		<p>plasskrevende varer og plasskrevende handelskonsepter.</p>
Arendal kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Arendal bystyre mener det er viktig for regionen at planen blir tydeligere enn den som er sendt ut på høring. • Kommunen er fornøyd med at det nye planforslaget er justert med bakgrunn i innspillene som ble oversendt under første høringsrunde. • Planforslaget oppfattes imidlertid som utydelig og gir lite konkrete styringssignaler for en utvikling av Agderregionen. Det er viktig for regionen at den endelige planen har tydeligere retningslinjer enn det forslaget som ble sendt på høring. • Planforslaget tilfører ikke noe mer i forhold til hva som allerede ligger i eksisterende nasjonale forventninger, bestemmelser og retningslinjer. • Planforslaget åpner mer opp for byspredning (økt transport, økt bygging, overetablering) enn gjeldende regional plan for senterstruktur for Aust-Agder, hvis ikke hver kommune vedtar bestemmelser som eventuelt begrenser dette. • Det å overlate omfang og innhold i senterområdene til kommunene bygger ikke opp omkring en regional samordning. Det er også vanskelig å se for seg hvordan det praktisk skal gjennomføres for kommunene. • Det å ikke legge begrensninger på etablering av tjenesteyting i handelsområder virker mot 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunen mener at graden av styringen i den regionale planen er i tråd med fylkestingets vedtak. Samtidig er fylkeskommunen enig med kommunen at enkelte retningslinjer kan gjøres tydeligere og har derfor foretatt enkelte endringer i den endelige planen. • Fylkestinget sluttet seg til å overlate omfang og innhold i senterområdene til kommunene. Samtidig ser fylkeskommunen at det kan være utfordrende for kommunene å finne en god måte å gjennomføre det i praksis. Gjennomføringen av den regionale planen vil derfor kreve god og fortløpende dialog med kommunene, muligens gjennom konkrete samarbeidsprosjekter, slik som kommunen foreslår. Dette må avklares konkret i oppfølgingen av planen. Fylkeskommunen viser til at det allerede ligger et punkt i forslaget til handlingsprogrammet som handler om at Agder fylkeskommune ved behov kan veilede kommunene når det gjelder avgrensning og dimensjonering av senter- og handelsområdene i kommunale planer. • Det er tatt inn en retningslinje som sier at det skal legges til rette for at offentlig eller privat tjenestevirksomhet med høy besøksfrekvens lokaliseres i regionsentre, kommunesentre, bydelssentre og lokalsentre.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<p>formålet om å styrke bysentrum. Det bør være et klart mål at handelsområder ikke skal kunne etablere kommuneadministrasjon, NAV-tjenester, kino, universitet og andre besøksintensive tjenester, mm.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er behov for samarbeidsprosjekt med mål om en mer omforent regional samordning av handel og tjenesteyting. 	
Bane Nor	Har ingen merknader til planen.	Tas til orientering.
Birkenes kommune	Kommunestyret gir sin tilslutning til planen.	Tas til orientering.
Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	Har ingen nye merknader etter fylkeskommunens vurdering av innspillene fra første gangs høring og fra oppstarten av planprosessen.	Tas til orientering.
Farsund kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Er tilfreds med at merknadene fra kommunen fra første gangs høring er hensyntatt og i stor grad innarbeidet i nytt planforslag. • Mener antall senter- og handelsområder i kommunen er tilfredsstillende og kan ikke foreslås redusert. 	Innspillene tas til orientering.
Gjerstad kommune	Kommunestyret ber Agder fylkeskommune ivareta dagens næringsliv og videreutvikling på Brokelandsheia ved bruk av bestemmelser som forhindrer etablering av lignende handelssenter langs E18.	Ved at Brokelandsheia ble definert som kommunesenter i den regionale planen, får kommunen store friheter til å videreutvikle dette området. I og med at fylkestinget har vært tydelig på at det ikke ønsker regionale planbestemmelser i den regionale planen, imøtekommes ikke kommunens ønske om å ta inn bestemmelser om dette.
Grimstad kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Besøksintensiv tjenestevirksomhet (kino, kulturhus, helsetjenester, restauranter, mm) bør 	<ul style="list-style-type: none"> • Det er tatt inn en retningslinje som sier at det skal legges til rette for at offentlig eller privat

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<p>ikke tillates etablert i de regionale handelsområdene og andre områder for handel, da dette vil kunne gi negative virkninger for de eksisterende kommune- og lokalsentrene.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sammenslåingen av de tidligere kategoriene «lokalsenter» og «bygdesenter» er i utgangspunktet et fornuftig grep, men gir samtidig visse utfordringer når det gjelder forutsigbarhet i den videre kommunale planleggingen. Kommunen anbefaler at fylkeskommunen innfører egne føringer for hvert enkelt lokalsenter igjen, slik som i gjeldende senterstrukturplan for Aust-Agder. Det påpekes også at flere av de stedene i kommunen, som den regionale planen definerer som «lokalsenter», allerede i dag ligger langt over den anbefalte grensen på inntil 3000 m² samlet bruksareal detaljhandel. • Bergemoen endrer status fra «lokalsenter» til «regionalt handelsområde». Det gjøres samtidig oppmerksom på at kommunen ser for seg at handelsvirksomhet som skal betjene Roresanden nordvest i kommunen etableres på Bergemoen, slik at Bergemoen også vil ha en lokalsenterfunksjon. • Kommunen er enig i at Molland / Støle ikke er nevnt i planen, men mener at det bør tillates etablert en dagligvareforretning der. 	<p>tjenestevirksomhet med høy besøksfrekvens lokaliseres i regionsentre, kommunesentre, bydelssentre og lokalsentre.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunen mener ikke at det er hensiktsmessig at den regionale planen har individuelle bestemmelser eller retningslinjer for hvert eneste av de over 90 lokalsentre som er definert i planen. Å sette konkrete tall for maksimalt tillatt handelsareal i lokalsentrene for eksempel bør kunne overlates til kommunene. Her påpekes det at planen inneholder en retningslinje som sier at «Lokalsentre skal inneholde detaljhandels- og tjenestetilbud som primært er dimensjonert for å betjene lokalmiljøets behov». Dette skal bidra til å unngå etableringer som kan utkonkurrere kommunesentre og regionsentre på handels- og tjenestetilbud. Når det gjelder grensen på inntil 3000 m² samlet bruksareal detaljhandel i et lokalsenter så er det presisert i planen at dette er en anbefaling og at kommunene har mulighet til å regulere dette i kommunale planer. • Innspillet vedrørende Bergemoen tas delvis til følge. Bergemoen endres fra «lokalsenter» til handelsområde, men til «annet område for handel» istedenfor «regionalt handelsområde». Fylkeskommunen mener det blir feil å definere Bergemoen på samme nivå som Sørlandsparken, Stoa og Handelsparken i Lyngdal, tatt i betraktning både dagens funksjon og framtidige utviklingsperspektiver på Bergemoen. I

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
		<p>høringsforslaget til planprogram for områdereguleringen av Bergemoen (juni 2024) har heller ikke kommunen selv definert Bergemoen som et handelsområde med regional betydning.</p> <ul style="list-style-type: none"> Når det gjelder innspillet vedrørende Molland / Støle presiserer planen at dagligvarebutikker også kan etableres i eller i nær tilknytning til boligområder.
Igland Eiendom AS	<p>Er uenig i at Bergemoen er foreslått som lokalsenter i planforslaget og ønsker at dette endres til «regionalt handelsområde», i tråd med tilsvarende vedtak i Grimstad kommunestyre. Ønsket begrunnes med at videre utvikling for Bergemoen innebærer at handelsarealet der vil være over anbefalt handelsareal inntil 3.000 m² for lokalsentre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Fylkeskommunen gjør oppmerksom på at Grimstad kommune under første høring av planen ønsket at Bergemoen skulle bli definert som lokalsenter. Under andre gangs høring har imidlertid kommunen endret dette synspunktet og vedtatt at Bergemoen skulle endres til «regionalt handelsområde». Innspillet vedrørende Bergemoen tas delvis til følge. Bergemoen endres fra «lokalsenter» til handelsområde, men til «annet område for handel» istedenfor «regionalt handelsområde». Fylkeskommunen mener det blir feil å definere Bergemoen på samme nivå som Sørlandsparken, Stoa og Handesparken i Lyngdal, tatt i betraktning både dagens funksjon og framtidige utviklingsperspektiver på Bergemoen. I høringsforslaget til planprogram for områdereguleringen av Bergemoen (juni 2024) har heller ikke kommunen selv definert Bergemoen som et handelsområde med regional betydning. Fylkeskommunen gjør oppmerksom på at grensen på 3.000 m² bruksareal i lokalsentre ikke er

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
		formulert som en absolutt maksimumsgrense, men at kommunene har mulighet til å regulere dette i kommunale planer. Det kan fremdeles være argumenter for at Bergemoen kan defineres som «lokalsenter», slik også Grimstad kommune påpeker i sin høringsuttalelse.
Iveland kommune	Kommunestyret slutter seg til endringene som er foreslått i planen og vurderer at planen legger til rette for at kommunesenteret og lokalsentrene i Iveland kan utvikle seg videre.	Tas til orientering.
Kristiansand kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Kristiansand kommune støtter formålet i planen. Retningslinjene for utvikling av sentrene stemmer godt overens med kommuneplanens samfunnsdel og kommuneplanens arealdel. • Boligutvikling som bidrar til økt befolkningsutvikling i og nær senterområdene er avgjørende for at kommunene skal lykkes med næring, handel og tjeneste i senterområdene. Kommunen anbefaler at retningslinje 4.1 suppleres med at det skal tilrettelegges for boligutvikling i og nær senterområdene. • Anbefaler at det fastsettes retningslinjer med rammer som gir tydeligere føringer for at detaljhandel og besøksintensive tjenester omfattet av retningslinjen, skal lokaliseres til senterområdene. • Det må presiseres i retningslinjene at ved motstrid gjelder godkjente reguleringsplaner foran regionale retningslinjer, men slik at definisjonen av handel og tjenesteyting 	<ul style="list-style-type: none"> • Forslaget om å legge til rette for boligutvikling i og nær senterområdene tas ikke til følge. Regional plan for senterstruktur og handel omhandler ikke boligutvikling. Dette styres i regional plan for bolig, areal og transport for kristiansandsregionen og anses for å være ivaretatt der. • For å ivareta kommunens innspill om retningslinjer med tydeligere føringer for lokalisering av detaljhandel og besøksintensive tjenester, er det tatt inn igjen deler av det som tidligere sto som regional planbestemmelse, men omformulert som en retningslinje. • Retningslinjer i en regional plan er ikke juridisk bindende for kommunen. Fylkeskommunen mener at det formelt ikke er nødvendig å presisere at godkjente reguleringsplaner gjelder foran regionale retningslinjer. Innspillet om å ta inn dette i planen tas derfor ikke til følge. • Innspillet om å ta inn en setning om at det i kombinerte handels- og næringsområder er viktig

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<p>supplerer reguleringsplanene der de er mangelfulle.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er enig i at Sørlandsparken i Lillesand og Kristiansand omtales som en felles handelspark. Sørlandsparken er kombinert handels- og næringspark. For å ivareta øvrige næringsinteresser i de kombinerte handels- og næringsområdene må retningslinjen om avgrensning av områder for detaljhandel og besøksintensiv tjenestevirksomhet i kommunale planer suppleres til også å omfatte avgrensning av områder for handel med plasskrevende varer og plasskrevende handelskonsepter i disse områdene. • For område Lohnelier forutsetter formannskapet at denne planen justeres i tråd med endelig vedtak i departementet for kommuneplanens arealdel. • Har ingen merknader til forslag til handlingsprogrammet. 	<p>at kommunene avgrensner områder for handel mot områder for andre typer næringer for å ivareta øvrige næringsinteresser, tas ikke til følge.</p> <ul style="list-style-type: none"> • For fylkeskommunen er det naturlig at den endelige planen er i tråd med departementets vedtak når det gjelder om handel tillates på Lohnelier eller ikke. Så lenge dette ikke er avklart mener fylkeskommunen at Lohnelier ikke bør tas inn i den regionale planen.
<p>Kvadraturforeningen & Kvadraturen Gårdeierforening</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Forventer at fylkeskommunen jobber for å fremme sentrumsattraktivitet og for at bysentrene styrkes gjennom tydelig virkemiddelbruk. • Stiller seg spørrende til om det nye planforslaget egentlig bidrar til det som skal være formålet med planen. Opplever at viktige punkter og prinsipp som må gjelde for å nå målet med planen, er lagt til side. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunen mener at planen fortsatt vil være egnet til å oppnå formålet om å styrke bysentrene, kommunesentrene og lokalsentrene i Agder. Gjennomføringen av planen vil kreve god og fortløpende dialog med kommunene og andre aktører. • I og med at fylkestinget har vært tydelig på at det ikke ønsker regionale planbestemmelser i den regionale planen, imøtekommes ikke

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<ul style="list-style-type: none"> • Mener at planen må ha juridisk bindende regionale planbestemmelser for å sikre en helhetlig og bærekraftig utvikling av senterstruktur og handel i landsdelen. • Planen må sette begrensninger for lokalisering av tjenesteyting i handelsområder. • Det bør settes begrensninger for detaljhandel og for besøksintensiv tjenesteyting i lokalsentre. • Har forståelse for at det er vanskelig for politikere og næringssjefer å takke nei til det som blir presentert som nye arbeidsplasser og etableringer innen varehandel utenfor by- og tettsteder, men minner om at etablert forskning viser at slike etableringer i liten eller ingen grad bidrar til verken økt handel eller nye arbeidsplasser i sum. 	<p>Kvadraturforeningens ønske om å ta inn bestemmelser.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er tatt inn en retningslinje som sier at det skal legges til rette for at offentlig eller privat tjenestevirksomhet med høy besøksfrekvens lokaliseres i regionsentre, kommunesentre, bydelssentre og lokalsentre. • Når det gjelder lokalsentre mener fylkeskommunen at det er vanskelig å sette konkrete tallfestede begrensninger for detaljhandel og besøksintensiv tjenesteyting i disse, fordi de er veldig forskjellige i størrelse. Planen inneholder i stedet en retningslinje som sier at «Lokalsentre skal inneholde detaljhandels- og tjenestetilbud som primært er dimensjonert for å betjene lokalmiljøets behov».
Kvinesdal kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Er positiv til de forslåtte endringene i senterstrukturen og mener at planforslaget nå på en bedre måte favner forskjellene mellom kommunene på Agder. • Har forståelse for at det er ulike synspunkter på utformingen av regionale planbestemmelser for lokalisering av detaljhandelsvirksomhet og besøksintensiv tjenestevirksomhet, men er kritisk til at de regionale planbestemmelsene er fjernet i planforslaget. Kommunen er av den oppfatning at dette svekker planen som styringsverktøy. Kommunen mener at fylkeskommunedirektørens tidligere forslag til 	<ul style="list-style-type: none"> • I og med at fylkestinget har vært tydelig på at det ikke ønsker regionale planbestemmelser i den regionale planen, imøtekommes ikke kommunens ønske om å ta inn bestemmelser igjen. • De øvrige innspillene tas til orientering.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<p>politisk behandling før annen gangs høring av planen bør vurderes innarbeidet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Positiv til ny retningslinje om rett virksomhet på rett sted («ABC-prinsippet»). • Det er positivt at det legges opp til en evaluering av planen og at dette senest skjer i 2027. 	
Lillesand kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunedirektøren mener at med endringene som er gjort, så gir ikke lenger planforslaget tydelige rammer. Blant annet vurderes det som et uheldig grep å ta ut bestemmelsene i sin helhet, istedenfor å bare gjøre dem om til retningslinjer, fordi en med dette har mistet et viktig signal om hvor handel og tjenesteyting er tillatt. • Bystyret ber om at Agder fylkeskommune endrer tidligere bestemmelser i regional plan for senterstruktur og handel til retningslinjer, i stedet for å fjerne dem. Endringen vil føre til at planen blir et bedre styringsverktøy til det beste for sentrumsområdene i Agder, og gir mer forutsigbarhet for utbyggere og kommunene på tvers av kommunegrensene. • Lillesand kommune opprettholder at næringsareal ved Brønningsmyr / Kjerlingland / Storemyr må tas inn i «Andre områder for handel» med begrensning til handel med plasskrevende varer. Handel med plasskrevende varer har ingenting i et bysentrum å gjøre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunen mener at kommunens forslag om å ta inn tidligere foreslåtte regionale planbestemmelser inn igjen, men som retningslinjer, vil bidra til å gjøre planen til et bedre styringsverktøy. Innspillet tas til følge. • Fylkeskommunen påpeker at Brønningsmyr / Kjerlingland og Storemyr ikke er ett næringsområde, men to forskjellige næringsområder som ligger ved hvert sitt kryss ved E18. Kommunens ønske om å ta inn disse to næringsområdene som handelsområder i den regionale planen tas ikke til følge. Hverken Brønningsmyr / Kjerlingland eller Storemyr er per i dag regulert til handel, hverken i kommuneplan eller reguleringsplan. Fylkeskommunen mener at det ikke er riktig at en regional plan skal åpne for handel i disse områder, når dette ikke endelig er avklart eller utredet gjennom kommunens egne planer. • Etablering av handel langs europavei vil generelt stride mot det såkalte ABC-prinsippet om «rett virksomhet på rett plass». I tillegg gir plan- og bygningsloven ikke mulighet til å sikre at det kun utvikles handel med plasskrevende varer i et

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
		<p>område. Det kan derfor ikke utelukkes at handelsetableringer ved de nevnte stedene vil kunne svekke attraktiviteten til Lillesand sentrum som handelssted. Ny regional plan for senterstruktur og handel åpner istedenfor opp for at Sørlandsparken Øst i Lillesand kommune kan videreutvikles som regionalt handelsområde. Området er allerede opparbeidet, og der vil det være mulig for kommunen å etablere handel med plasskrevende varer og plasskrevende handelskonsepter.</p>
Lindesnes kommune	Selv om det er gjort store endringer i planutkastet støtter kommunen planen slik den nå foreligger.	Tas til orientering.
Lyngdal kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Er tilfreds med at flere av merknadene fra kommunen fra første gangs høring er hensyntatt og innarbeidet i nytt planforslag. • Det er positivt og av vesentlig betydning at det nye planforslaget ikke lenger har juridisk bindende regionale planbestemmelser. • Kommunen mener imidlertid at flere forhold gjenstår og bør endres: Kvavik Næringspark og Herdalen tas inn som handelsområder, og Monan utgår som lokalsenter. 	<ul style="list-style-type: none"> • De generelle innspillene tas til orientering. • Innspillet om å ta Herdalen og Kvavik næringsområde inn som handelsområder i planen tas til følge. • Monan tas ut som lokalsenter, i tråd med ønsket fra kommunen.
Mandal Handel og Serviceforening	<ul style="list-style-type: none"> • Etterlyser rutiner og prosedyrer for å unngå at manglende helhetlig tenkning og samordning skal resultere i varehandelsspredning og derved svekke by og bygdesentra. 	<ul style="list-style-type: none"> • I og med at fylkestinget har vært tydelig på at det ikke ønsker regionale planbestemmelser i den regionale planen, imøtekommes ikke avsenderens ønske om å ta inn noe mer enn retningslinjer. • Fylkeskommunen er positiv til etablering av handel langs E39 i Herdalen i Lyngdal kommune, men når

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<ul style="list-style-type: none"> • Det er ikke tilstrekkelig med en regional plan som kun skal være retningsgivende og uten sanksjonsmuligheter. • Mener at et viktig poeng med planen bør være å unngå at kommuner kappes om tilrettelegging av handelsparker. For eksempel vil en tilrettelegging for utvidet handelsetablering langs nye E39 i Lyngdal kommune eller på Lohnelier i Kristiansand kommune utløse en ny diskusjon i Lindesnes kommune om tilsvarende etableringer ved Mandalskrysset, noe som vil være i strid med bystyrevedtak på at bysentrum skal vokse innenfra og ut. • Er bekymret for at tilrettelegging for varehandelsetablering langs E39 uten begrensninger vil ta mye kraft ut av Mandal bysentrum. 	<p>det gjelder Lohnelier avventer en avgjørelsen fra Kommunal- og distriktsdepartementet.</p>
Nye Veier AS	Har ikke merknader til denne høringen.	Tas til orientering.
Næringsforeningen i Kristiansandsregionen	<ul style="list-style-type: none"> • Mener at endringene som er gjort i planen fra forrige behandling i all hovedsak er i tråd med tidligere innspill. • Ser godt at det kan være argumenter for regionale planbestemmelser, men er etter en totalvurdering fortsatt mot dette virkemiddelet. • Fastholder ved tidligere gitte innspill at en er skeptisk til frislipp av tjenesteyting i handelsområder. Ønsker man levende bysentre, må noen funksjoner være unike for disse (som for eksempel kino). 	<ul style="list-style-type: none"> • Det er tatt inn en retningslinje som sier at det skal legges til rette for at offentlig eller privat tjenestevirksomhet med høy besøksfrekvens lokaliseres i regionsentre, kommunesentre, bydelssentre og lokalsentre. • Fylkeskommunen er enig med Næringsforeningen at også det offentlige må følge retningslinjene i planen. Utformingen av planen legger opp til dette.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<ul style="list-style-type: none"> • Støtter opp om at ABC-prinsippet er tatt inn som retningslinje. Påpeker at det er viktig at også det offentlige må følge dette prinsippet, slik at ikke besøksintensive funksjoner legges utenfor sentrum. 	
Risør kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Det nye planutkastet virker godt gjennomarbeidet, og flere av Risør kommunes innspill i forrige høringsrunde er hensyntatt. Den regionale planen støtter i stor grad opp mål i Risørs kommuneplan. • Er bekymret for at det nye planforslaget, uten regionale planbestemmelser, legger for stort ansvar på hver enkelt kommune med hensyn til egen planlegging og utnyttelse av nærings- og handelsområder. • Det vil være av stor betydning at fylkeskommunen setter av ressurser til å veilede kommunene, og at det etableres ordninger som kan bidra til en positiv utvikling i de eksisterende byene og lokalsamfunnene. • Savner en bedre konsekvensanalyse av hvilke effekter en etablering av handelsområde på Grenstøl vil kunne ha for handelsvirksomhet i eksisterende nærliggende lokalsentra og bysentra. Det vurderes å være større behov for annen type næringsareal i framtida enn handel. En langsiktig forvaltning av arealene på Grenstøl, til en annen type næringsvirksomhet enn handel, vil kunne tilrettelegge for bedrifter 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunen deler kommunens betraktning angående at kommunene med forslaget til den regionale planen får en god del frihet og dermed også ansvar for å oppnå målene i den regionale planen. Fylkeskommunen er også enig i at en slik innretning vil kreve god dialog med og veiledning av kommunene. Fylkeskommunen mener at forslaget til handlingsprogrammet til senterstrukturplanen legger opp til nettopp dette. Om det etableres flere ordninger i tillegg til allerede eksisterende ordninger med f.eks. tilskudd til stedsutvikling i kommunene, kan fylkeskommunen ikke ta stilling til i denne saken. Dette må en eventuelt komme tilbake til i budsjettprosessene. • Det er hverken tid eller avsatte ressurser til å gjennomføre en egen større konsekvensanalyse av effekter av handelsområder på Grenstøl nå før sluttbehandlingen av planen. Dette er eventuelt noe som en kan se på ved den planlagte evalueringen av planen om noen år. Fylkeskommunen er positiv til etablering av handel på Grenstøl, og derfor er dette området tatt inn som handelsområde i planen. Utover det er det

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	som skaper arbeidsplasser på Grenstøl, bidra til vekst og være positivt for regionen.	opp til Tvedestrand kommune å avgjøre hvilke typer næringer en ønsker å etablere på Grenstøl.
Sirdal kommune	Ser det som positivt at Agder fylkeskommune har fremlagt et nytt forslag til regional plan for senterstruktur og handel som omfatter alle kommunene på Agder.	Tas til orientering.
Statens vegvesen	<ul style="list-style-type: none"> • Planen framstår gjennomarbeidet, har tatt hensyn til tidligere høringsinnspill, og har mange gode målsetninger og intensjoner. • Positivt og viktig at en ny retningslinje om ABC-prinsippet er tatt inn, og at en vektlegger planens betydning for sosial bærekraft. • Stiller seg spørrende til at flere retningslinjer er tatt ut, bl.a. for universell utforming og parkering. • Planen anses for å ha et svakt virkemiddelapparat knyttet til retningslinjene. Den legger nå et større ansvar på den enkelte kommune, og gir mindre mulighet for regional styring. Det er forståelig at det er ønskelig å styrke det kommunale selvstyret, men slik planforslaget er nå vil det gjøre det vanskeligere å nå planens intensjon om at alle kommunene i Agder skal ha en politikk som drar i samme retning. • Påpeker at setningen om at retningslinjene i planen ikke gir regionale og statlige etater grunnlag for å fremme innsigelse, er i strid med plan- og bygningsloven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Med tanke på innspill fra første høring mener fylkeskommunen fortsatt at det ikke er nødvendig med egne retningslinjer om universell utforming og parkering i denne planen. Universell utforming anses for å være godt nok ivaretatt gjennom plan- og bygningsloven. Når det gjelder parkering inneholder både areal- og transportplanen for arendalsregionen og tilsvarende plan for kristiansandsregionen retningslinjer om dette. • Fylkeskommunen er enig med vegvesenets inntrykk at den nye planen legger et større ansvar på den enkelte kommune. • Fylkeskommunen er enig med vurderingen til Statens vegvesen at setningen som sier at retningslinjene i planen ikke gir regionale og statlige etater grunnlag for å fremme innsigelse, er i strid med plan- og bygningsloven. Setningen er derfor fjernet i den endelige planen. • Innspillet om å endre tilbake fra «bør» til «skal» i retningslinjen om tilgjengelighet med kollektiv, sykkel og gange, imøtekommes ikke. Det vises også til nylig vedtatt regional plan for mobilitet for

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<ul style="list-style-type: none"> • Ser utfordringer med bruken av «skal» og «bør» i retningslinjene, for eksempel i retningslinjen om tilgjengelighet med kollektiv, sykkel og gange. Ved bruken av «bør», i stedet for «skal» svekkes retningslinjens normgivende kraft og det legges i større grad opp til lokal vurdering hvorvidt en faktisk ønsker å legge retningslinjene til grunn. • Mener det er en utfordring at det etableres handelsvirksomhet nær riksveinettet og areal i tilknytning til motorvegkryss. Dette utarmer bysentrene, og øker transportbehovet og unødvendig arealbruk. I retningslinjen om ABC-prinsippet bør det derfor presiseres at etablering av detaljhandel og tjenesteyting langs europavei ikke bare «bør», men «skal» unngås. • Mange gode tiltak i handlingsprogrammet til veiledning og kompetansehevende tiltak rettet mot kommunene. Men savner mer forpliktende oppfølging og konkretisering av målformuleringer. Foreslår at fylkeskommunen lager en bestemmelse om at det skal utarbeides regionale behovsanalyser for handel og senterstruktur. 	<p>Agder, som fylkeskommunen mener ivaretar innspillet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innspillene vedrørende retningslinjen om ABC-prinsippet tas ikke til følge. • Innspillet om å ta inn en bestemmelse om at det skal utarbeides regionale behovsanalyser for handel og senterstruktur tas ikke inn. Fylkeskommunen ønsker ikke regionale planbestemmelser i denne planen. Alternativt har fylkeskommunen vurdert å ta inn innspillet som et tiltak i handlingsprogrammet. Med tanke på nytteverdien i forhold til nødvendig ressursbruk, samt omfanget av handlingsprogrammet, har fylkeskommunen konkludert på ikke å ta dette inn i handlingsprogrammet heller.
Statsforvalteren i Agder	<ul style="list-style-type: none"> • Har vesentlige innvendinger mot planens mål og retningslinjer, slik at dette gir grunnlag for å kreve at saken bringes inn for departementet, hvis ikke innvendingene hensyntas i tilstrekkelig grad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunen er enig med Statsforvalterens vurdering at setningen som sier at retningslinjene i planen ikke gir regionale og statlige etater grunnlag for å fremme innsigelse, er i strid med plan- og bygningsloven. Setningen er derfor fjernet i den endelige planen.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<ul style="list-style-type: none"> • Setningen i planforslaget om at retningslinjene ikke gir regionale og statlige etater grunnlag for å fremme innsigelser, er i strid med plan- og bygningsloven og innholdsmessig feil, og må derfor strykes før endelig vedtak av planen. Det påpekes at fylkeskommunen ikke har noen myndighet til å begrense adgangen til å fremme innsigelse som følger av loven. • Mener at det, i enda større grad enn tidligere, er et klart behov for helhetlig regional styring når det gjelder utviklingen av senterstruktur og handel. Endringene i det nye planforslaget svekker imidlertid den regionale styringen. • Mener at utvikling av handelsområder langs E18 og E39 motvirker det som er målsetningene med planen. Planen burde ha en regional planbestemmelse som la ned forbud mot etablering av handel og tjenesteyting langs europaveiene. • Virkemidlene som planforslaget inneholder, vil ikke være tilstrekkelige til å kunne snu utviklingen med flytting av handelsfunksjoner ut fra by- og tettstedssentre til eksterne handelsområder. • Planforslaget gir lite forpliktende og styrende rammer for utviklingen av handel og senterstrukturen i Agder, og virkemidlene er for svake til å sikre en regional utvikling i retning av planens målsetninger. Slik planforslaget er formulert, vil det i praksis ikke være mulig å 	<ul style="list-style-type: none"> • Innspillet om å ta inn regional planbestemmelse i planen tas ikke til følge. Fylkeskommunen har imidlertid tatt inn igjen deler av innholdet i den tidligere foreslåtte regionale planbestemmelser om lokalisering av detaljhandel og besøksintensiv tjenestevirksomhet, men som retningslinjer. Planen inneholder i tillegg en retningslinje om rett virksomhet på rett sted. • Fylkeskommunen er ikke enig med Statsforvalterens syn at det vil være umulig å stanse en utvikling i strid med planens retningslinjer. Planens innretning vil imidlertid kreve tett dialog med og veiledning av kommunene, og i tillegg politisk vilje i kommunene til å følge opp planen. • Fylkeskommunen er ikke enig med Statsforvalterens syn at planen bryter med flere mål og retningslinjer i Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, samt med målene i Regionplan Agder 2030. • Fylkeskommunen er ikke enig i at planen som sådan vil bidra til økte klimagassutslipp fra transport, økt arealforbruk og økt nedbygging av intakt natur. Dette kan imidlertid skje hvis kommunene velger å ikke følge opp planen. • Det er tatt inn en retningslinje som sier at det skal legges til rette for at offentlig eller privat tjenestevirksomhet med høy besøksfrekvens lokaliseres i regionsentre, kommunesentre, bydelssentre og lokalsentre.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<p>stanse en utvikling i strid med planens retningslinjer.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planforslaget bryter med flere mål og retningslinjer i Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, samt med målene i Regionplan Agder 2030. • Mener at planforslaget vil bidra til økte klimagassutslipp fra transport, økt arealforbruk og økt nedbygging av intakt natur. • Mener at det er svært uheldig at det nye planforslaget åpner opp for alle typer tjenesteyting i handelsområder, og at dette vil motvirke flere av målene i planen. • Forskning viser at når en etablerer flere bilbaserte handelsområder utenfor bysentrene, så fører det riktignok til kortere turer for dem som bor i nærheten. Men den totale transporten øker, fordi folk kjører oftere når de har disse tilbudene i nærheten. • Mener det er svært uheldig at Grenstøl i Tvedestrand kommune er tatt inn som handelsområde i planen. Synes i tillegg også det er uheldig at Trøngsla i Flekkefjord kommune og Jåbekk-Doneheia i Lindesnes kommune er tatt inn som handelsområder i planen. Selv om de to sistnevnte, i motsetning til Grenstøl, allerede er regulert til handel vil det kunne gi negative signaleffekter, og på lang sikt 	<ul style="list-style-type: none"> • Når det gjelder Grenstøl viser fylkeskommunen til at både fylkesutvalget og fylkestinget i flere omganger har signalisert at de er positive til etablering av handel i dette området. Når det gjelder Trøngsla og Jåbekk-Doneheia så er disse områdene allerede regulert til handel gjennom vedtatte kommunale planer. Både Flekkefjord kommune og Lindesnes kommune har over en rekke år hatt en bevisst politikk for å styrke bysentrum. Så lenge kommunene fortsetter med dette er ikke fylkeskommunen bekymret for at disse områdene vil kunne svekke henholdsvis Flekkefjord og Mandal sentrum. • Fylkeskommunen mener at retningslinjene om regionsentre, kommunesentre, bydelssentre og lokalsentre er formulert på en måte som tydeliggjør hvilke behov de enkelte sentrene skal dekke. • Fylkeskommunen viser til første punkt i forslag til handlingsprogrammet om at kommunene forventes å avgrense og dimensjonere senter- og handelsområdene i sine kommunale planer. Etter innspill fra Arendal kommune er det nå presisert i nytt forslag til handlingsprogram at det forventes at kommunene gjør det ved neste rullering av kommuneplanen. • Med tanke på innspill fra første høring mener fylkeskommunen fortsatt at det ikke er nødvendig med egne retningslinjer om universell utforming og parkering i denne planen. Universell utforming anses for å være godt nok ivare tatt gjennom plan-

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<p>bidra til å svekke henholdsvis Flekkefjord og Mandal sentrum.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Føringerne for lokalsentre i det nye planforslaget er så svake at kommunene i praksis står fritt til å etablere så mye handel og tjenesteyting som de vil, til og med det som går utover lokalmiljøets behov. • Ved at den tidligere foreslåtte regionale planbestemmelsen er tatt ut, har ikke kommunene noen insitament lenger til å avgrense den konkrete utstrekningen av sentrene i sine kommunale planer. • Mener det burde være tydeligere skillelinjer mellom hvor mye og med hva de ulike sentrene kan utvikles. • Er skeptisk til at retningslinjene om universell utforming, estetikk og kvalitet, og retningslinjen om parkering ble fjernet i det nye planforslaget. Spesielt en felles regional retningslinje om parkering anses som viktig. • Er positiv til at retningslinjen om rett virksomhet på rett sted («ABC-prinsippet») er tatt inn, men den bør være formulert med en «skal»-, ikke en «bør»-formulering. Det samme gjelder setningen om etablering av handel og tjenesteyting langs europavei under samme retningslinje. 	<p>og bygningsloven. Når det gjelder parkering inneholder både areal- og transportplanen for arendalsregionen og tilsvarende plan for kristiansandsregionen retningslinjer om dette. Fylkeskommunen mener at retningslinjer om parkering først og fremst er viktig i de to største byregionene i Agder.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innspillene om å endre tilbake formuleringer i retningslinjen om ABC-prinsippet tas ikke til følge.
Studentorganisasjonen i Agder (STA)	<ul style="list-style-type: none"> • Fremhever at studentene ønsker nærhet til handel og næring. Samtidig ser STA at 	<p>Fylkeskommunen mener at det som studentorganisasjonen er opptatt av allerede er</p>

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<p>studentene stiller høyere krav til bærekraftig handel og større inkorporering av grønt areal og trær i sentrums- og lokalsentreområdene de oppholder seg i.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er også viktig å fremheve viktigheten av gode kollektive forbindelser, hyppige rutetid og god tilrettelegging for at myke trafikanter også kommer seg frem. 	<p>ivaretatt i planforslaget som har vært på høring. Bærekraftig handel er imidlertid ikke et tema i planen.</p>
TT Anlegg	<ul style="list-style-type: none"> • Er positiv til at regionale planbestemmelser er fjernet fra planforslaget, og til at planen ikke skal gi regionale og statlige etater grunnlag for å fremme innsigelser. • Anmoder fylkeskommunen sterkt å legge inn både Lohnelier i Kristiansand kommune og Herdalen i Lyngdal kommune som områder for plasskrevende handel i den regionale planen. • Påpeker at Lohnelier ligger inne som plasskrevende handelsområde (storhandel/salg av kapitalvarer) i Kristiansand kommune sin kommuneplan – herunder arealstrategien i samfunnsdelen (2020 – 2023). • Påstår at innsendte handelsanalyser og transportanalyser for Lohnelier ikke ble tilgjengeliggjort eller opplyst om for fylkespolitikere. • Kritiserer at fylkeskommunens administrasjon ikke har fremlagt, vist til, eller utarbeidet annen dokumentasjon og/eller handelsanalyser for vestlig del av Kristiansand kommune. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunen har konkludert på at setningen som sier at retningslinjene i planen ikke gir regionale og statlige etater grunnlag for å fremme innsigelse, er i strid med plan- og bygningsloven. Denne delsetningen er derfor tatt ut igjen i den endelige planen. • Når det gjelder Lohnelier er det riktig at dette området ligger inne i Kristiansand kommune sin kommuneplan. Samtidig har det vært meklingsområde i Kommunaldepartementet til avgjørelse. Flere aktører, blant andre også Agder fylkeskommune, hadde innsigelse mot handel på Lohnelier (jf. fylkesutvalgets høringsuttalelse 14. mars 2023). Med bakgrunn i dette mener fylkeskommunen at det vil være feil å imøtekomme anmodningen om å ta inn Lohnelier som handelsområde i den regionale planen. • Påstanden om at innsendte handelsanalyser og transportanalyser for Lohnelier ikke ble tilgjengeliggjort eller opplyst om for fylkespolitikere er feil. Fylkespolitikere fikk lagt

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	<ul style="list-style-type: none"> • Opplever at Vista Analyse sine analyser om Lohnelier ikke er blitt vurdert av fylkesadministrasjonen. • Mener at utbygging av Lohnelier for plasskrevende handelsvirksomheter vil ha flere positive effekter, som flere arbeidsplasser vest i Kristiansand kommune, redusert personbiltransport fra Søgne/Songdalen til Sørlandsparken, og en bedre balanse av plasskrevende handelsvirksomheter vest og øst for Kristiansand sentrum. • Opplever at heller ikke TT Anlegg sine argumenter for plasskrevende handel i Herdalen ble godt nok beskrevet eller vurdert av fylkeskommunens administrasjon. • Mener at Lyngdal sentrum og Handesparken i Rom i dag er ferdig utbygd og at det ikke finnes mer tilgjengelig areal i kommunen til plasskrevende handel og tilsvarende virksomheter. • Opplyser om at Lyngdal kommune i pågående rullering av kommuneplanens arealdel har lagt inn Herdalen næringsområde med arealkrevende handel. Mener det vil føre til forakt for regionale myndigheter blant lokalpolitikere når en må ta omkamper om den langsiktige arealbruken som kommunene har i sine kommuneplaner. • Ber om at Lohnelier og Herdalen som aktuelle vurderte handelsområder blir beskrevet i 	<p>frem samtlige høringsuttalelser, inkludert vedleggene og analysene som TT Anlegg nevner, i den politiske behandlingen etter første gangs høring, i mai / juni 2023.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innspillet om å ta Herdalen inn som handelsområde i planen tas til følge. • Det ikke er fylkeskommunens oppgave å få utarbeidet analyser for enkelte utbyggingsområder. I utarbeidelsen av planen har fylkeskommunen først og fremst støttet seg på et omfattende og etterprøvbart forskningsbasert kunnskapsgrunnlag som fylkespolitikere fortløpende ble opplyst om. • Fylkeskommunen har gått nøye gjennom både handels- og transportanalysen fra Vista Analyse, og analysene ble vurdert. Samtidig ble også en stor del forskning og annen kunnskapsgrunnlag vurdert opp mot disse analysene. Opplevelsen fra TT Anlegg kan skyldes at disse analysene ikke ble tatt med i vedlegget om kunnskapsgrunnlaget til planen. Dette er imidlertid en ren inkurie som nå er rettet opp. • Fylkeskommunen vil påpeke at innspillene fra TT Anlegg fra første gangs høring ble like nøye lest og vurdert som alle andre høringsuttalelser som kom inn. Innspillene ble vurdert opp mot andre høringsuttalelser som hadde helt andre synspunkter, slik det er helt vanlig i en høringsprosess.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	saksfremstillingen fra fylkesadministrasjonen til fylkespolitikernes ved neste politisk behandling av planen.	
Tvedestrand kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Det nye planforslaget virker godt gjennomarbeidet og har tatt hensyn til innspill fra en rekke aktører. • Det oppfattes som positivt at planen i større grad er retningsgivende og ikke juridisk bindende. • Er fornøyd med at Grenstøl er tatt inn som handelsområde i planen. • Det er positivt at kommunene selv kan regulere samlet bruksareal for detaljhandel i lokalsentrene. Det kan være en utfordring for attraktiviteten i Tvedestrand sentrum at planforslaget ikke lenger legger begrensninger for etablering av tjenesteyting i handelsområder. • Positiv til den nye retningslinjen om rett virksomhet på rett sted. • Å legge så stor frihet til kommunene i oppfølgingen av planen vil kreve både kompetanse og nok ressurser i kommunene. For en liten kommune som Tvedestrand vil det kunne være av stor betydning å få god veiledning i dette arbeidet, for eksempel av Agder fylkeskommune. • Positiv til at handlingsprogrammet åpner for tema som kompetanseheving, veiledning og annet målrettet arbeid knyttet til by- og 	<ul style="list-style-type: none"> • Det er tatt inn en retningslinje som sier at det skal legges til rette for at offentlig eller privat tjenestevirksomhet med høy besøksfrekvens lokaliseres i regionsentre, kommunesentre, bydelssentre og lokalsentre. • Fylkeskommunen deler kommunens syn at planens innretning vil kreve både kompetanse og ressurser i kommunene. Fylkeskommunen ser også behovet for veiledning av kommunene for å sikre oppfølgingen av planen. Fylkeskommunen mener at forslaget til handlingsprogrammet til senterstrukturplanen legger opp til dette. • Det øvrige innspillene tas til orientering.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og konklusjon - Vedtatte endringer i endelig plan med grønn skrift
	stedsutvikling, samt potensialer for transformasjon og fortetting i både sentrene og handelsområder.	
Vennesla kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen gir sin tilslutning til endringene i andre gangs høring av regional plan for senterstruktur og handel i Agder. • Planen er sammenfallende med hovedtrekkene i Vennesla kommunes arbeid med «Den Kortreiste Bygda» og støtter kommunens arbeid for attraktive sentrum og redusert bilbruk. 	Innspillene tas til orientering.
Vik-Gangså, Ole Jørgen	Er mot bompenger, ønsker seg billigere drivstoff, færre avgifter, og at det offentlige generelt trekker seg ut og lar markedet ordne opp selv.	Innspillet tas til orientering. Planen omhandler ikke det som innsenderen spiller inn her.
Østre Agder Interkommunalt Politisk Råd	<ul style="list-style-type: none"> • Østre Agder-samarbeidet verdsetter at fylkeskommunen har lyttet til mange av de tilbakemeldingene som kom fra kommunene i forrige runde, og anmoder om å vurdere de innspill den enkelte kommune sender inn. • Støtter at Arendal ble omdefinert til regionsenter i Øst på lik linje med Kristiansand i Vest. 	Tas til orientering.